

• ISTVÁN MONOK •

DVOR RODINY NÁDAŠDYOVCOV V SÁRVÁRI A POTTENDORFE A KNIŽNÁ KULTÚRA

V prvej polovici 16. storočia stúpol počet aristokratických rodín, ale tiež – najmä po bitke pri Moháči, ktorá si vyžiadala veľa obetí – viaceré stredovekých významných rodín vymrelo po meči, alebo stratili svoj dosah a vplyv na riadenie krajiny.

Nádašdyovci si pôvod svojich predkov odvodzujú už od počiatkov osídľovania krajiny, archívne pramene potvrdzujú ich postavenie a význam už v dobe Arpádovcov.¹ Na významný post postúpili a medzi najvýznamnejšie rodiny začali Nádašdyovci patriť najmä po uzavretí manželstva Tomáša Nádašdyho s Uršulou Kanižaiovou. Majetky Kanižaiovcov sa ďalej dedili po praslici, a tak sa pred Tomášom Nádašdym otvorila cesta k najvyšším postom. (Toto manželstvo sa už vo svojej dobe stalo legendou, pretože nebolo uzavreté ako väčšina ostatných manželstiev z majetkových a finančných dôvodov, ale z veľkej lásky).

Tomáš Nádašdy bol hlavným dvorníkom (1532), správcom pokladne (1536 – 1543), chorvátskym bánom (1537 – 1548), krajinským sudcom (1543 – 1554) a palatínom (1554 – 1562). Prirodzene, že s týmito funkciami bola spojená aj určitá zodpovednosť, ktorá sa prejavila najmä pri organizácii obrany krajiny proti Turkom. Z veľkej časti táto úloha pripadla aj ostatným členom rodiny Nádašdyovcov a veľký význam zohrávala aj poloha ich majetkov, ktoré ležali na hranici s Osmanskou ríšou. Tomáš Nádašdy bol krajinským hlavným kapitánom, jeho syn František Nádašdy (1565 – 1604), nazývaný „Čierny beg“, župan v stolici Vaš a Šopron, hlavný stajník a zadunajský hlavný kapitán (1598 – 1604).² Syn Pavol Nádašdy (1598? – 1633?) bol takisto zadunajským hlavným kapitánom, od roku 1622 až do svojej smrti bol kráľovským komorníkom a radcom. V roku 1625 mu udelili titul grófa. Rodina so synom Františkom Nádašdym (1625 – 1671) opäť

získala veľmi veľký vplyv. František Nádašdy, župan v stolicach Vaš, Zala, Šomod' a Pešť, kráľovský radca, hlavný dvorník, bol od roku 1655 až do svojej smrti krajinským sudcom. V roku 1671 bol obvinený zo sprisahania proti kráľovi, zbavený hodností, majetkov a popravený. Značnú časť jeho majetkov získala rodina Esterháziovcov. Rodinu udržali spolu jeho deti³ a príbuzní z bočných vetiev rodu,⁴ ktorí sa výrazne pričínili o vyhnanie Turkov z Uhorska, o znovuposilnenie katolíckej cirkvi v krajine a organizáciu kultúrneho života Uhorska v 18. storočí.⁵

Tomáš Nádašdy bol prvým protestantom v rodine. Patril k tým aristokratom, ktorí sa organizovali okolo kancelára Ladislava Salku, bol priateľom ostrihomského arcibiskupa, humanistického historografa Mikuláša Oláha a udržiaval styky s viacerými známymi postavami humanistickej kultúry (Ursinus Velinus, Georgius Logus, Jacobus Piso). Starý hrad v Livke⁶ a manželstvom získaná, najmä ako vojenské opevnenie slúžiacca, Kaniža, ktorá bola na bývanie nepohodlná a nebezpečná, boli dôvodom, aby Tomáš vybudoval pre seba a svoju rodinu panstvo v Sárvári.⁷ Dievčatá žijúce na dvore sa pod vplyvom panej dvora Uršule Kanižaiovej venovali najmä osvojeniu si základných pravidiel dvornej etikety (konverzácia, tanec, stolovanie atď.), ďalej sa učili základom hospodárenia, dozoru nad spravovaním majetkov a zaoberali sa tiež ošetrovaním a pestovaním okrasných a úžitkových rastlín a ovocia.

Protestantská škola, ktorá bola založená v Sárvári – Újszigete, kostol a parochia, ktorá dala domov novému vierovyznaniu – luteránskej viere a v roku 1539 založená tlačiareň, patrili medzi také inštitúcie uhorskej kultúry, ktoré nádašdyovský dvor vyzdvihli spomedzi ostatných veľkopanských

šľachtických stredísk.⁸ Tieto inštitúcie, resp. v týchto ustanovizniach pôsobiaca inteligencia potrebovala prirodzene knihy a o ich obstarávanie sa starali najmä majiteľ panstva, resp. vzdelaní správcovia majetkov (napr. Ákos Csányi, Gábor Szentgyörgyi).⁹ Osobitnú zmienku si zaslúži György Pereszith (? – 1560) najmä preto, lebo v jeho pozostalostnom súpise sa zachovali informácie o 62 knižne vydaných dielach.¹⁰ Myslíme si, že analýza Pereszithovej knižnice môže podať obraz aj o rodinnej knižnici Tomáša Nádašdyho.

Významnú časť Pereszithovej knižnice tvorili antickí autori. Táto skutočnosť platila všeobecne v Karpatskej kotline. Pretože v krajine, kde bola latinčina úradným jazykom, bola klasická literatúra populárnejšia a obľúbenejšia ako v krajinách, kde antickí autori, resp. ich diela slúžili len ako podklad pre výučbu jazyka. Druhou príčinou môže byť to, že staroveké práce o morálke, ktoré slúžili ako reálny prameň pre etické vedomosti, nenahradili ani moderné morálno-filozofické traktáty. V knižnici boli bohato zastúpené aj stredoveké diela cirkevných otcov, častokrát sa vyskytujú aj všeobecné teologické práce, aj keď Pereszithovu zbierku nemôžeme ešte považovať za konfesiónálne vyhranenú. Popri Lutherovi sa tu nachádzali aj diela Melanchthona (hlavne jeho humanistické práce) a stretávame sa aj s Kalvínom. V menšom počte sa v knižnici vyskytujú aj kozmografické a prírodovedné práce. Historiografická odborná literatúra je zastúpená najmä kronikami, ktoré sa zaoberajú dejinami Uhorska a susedných oblastí. Úplne chýbajú modernejšie práce o štátovede, politické, filozofické práce a takisto aj diela venujúce sa vojenskej vede.¹¹

Rodinná knižnica Nádašdyovcov bola pravdepodobne obsahovo omnoho bohatšia. Významnú časť určite tvorila lekárska literatúra. Vieme, že častou témou rodinnej korešpondencie boli zdravotné problémy, je známe, že tieto témy konzultovali s jedným z najerudovanejších lekárov súdobého Uhorska Gáspárom Szegedim Kőrösím.¹²

Filip Melanchthon do pozornosti Tomáša Nádašdyho odporučil Mátyása Dévaiho Bíróa (1500? – 1545), ktorého on potom dlhšiu dobu podporoval.¹³ Tomáš Nádašdy bol mecénom Pétera Méliusa Juhásza, ktorý sa stal najvplyvnejším kalvínskym kazateľom, a tiež básnika a speváka Sebestyéna Tinódi Lantosa. Najznámejším vedcom pôsobiacim na dvore Nádašdyovcov bol však János Sylvester (1504? – 1552). Jeho práce týkajúce sa vývinu maďarského literárneho jazyka a maďarskej gramatiky na niekoľko storočí ovplyvnili diskusie¹⁴ týkajúce sa týchto otázok. Všetky jeho štyri práce boli vydané v tlačiarňi založenej v roku 1539 v Sárvári. Tlačiareň najprv spravoval Johannes Strutius (Strauss), potom Benedek Abádi.¹⁵ Prvá tlač vytlačená touto tlačiarňou bola *Grammatica Hungarolatina*, potom na žiadosť Nádašdyho bola v maďarčine vytlačená bula pápeža Pavla III., ďalej to bola veršovaná parafráza na Genesis¹⁶ v maďarčine. Keďže z uvedených posledných dvoch prác sa nezachoval ani jediný exemplár, tak sa za prvú tlač v maďarskom jazyku vytlačenú na území Uhorska považuje hlavné dielo Jánosa Sylvestera – v roku 1541 vydaný úplný preklad Nového zákona.¹⁷ Jeho vydanie v plnej miere financoval Tomáš Nádašdy.

Palatínov syn František Nádašdy je známy v odbornej historiografickej literatúre najmä ako vojak. Je síce pravdou, že odborná literatúra vyzdvihuje hlavne jeho poznatky z oblasti modernej vojenskej vedy, z oblasti vedenia vojska, ktoré nemohli pochádzať len z čisto praktických skúseností.¹⁸ V tej dobe vyšlo niekoľko tlačí, ktoré obsahovali informácie o jeho úspechoch na bojovom poli.¹⁹ Tieto sa tiež pravdepodobne nachádzali v Sárvári. Eliáš Berger, dvorný historik, mu venoval aj samostatnú tlač, ktorá vyzdvihovala jeho vojenské prednosti.²⁰ Dvor „Čierneho bega“ nestratil nič zo svojho lesku ani po smrti Tomáša Nádašdyho.²¹ Pán dvora sa osobne zúčastňoval na polemikách súvisiacich s teologickými otázkami a s cirkevnou správou. Tak to bolo aj v roku 1591,

keď sa zúčastnil na rokovaníach v Csepregu,²² kde sa stúpenci augsburského a helvétskeho vierovyznania dohodli o ďalších postupoch a smeroch, ktorými sa budú uberať a rozhodli sa vytvoriť osobitné cirkevné dištrikty. Nádašdy ostal na strane luteránskej cirkvi²³ a podporoval mladíkov, ktorí študovali za kňazov tejto cirkvi. Títo mladí muži mu často z vďaky za jeho podporu venovali a posielali svoje práce, najmä promočné tlačce.²⁴

Z tvorby dvorného kňaza Istvána Magyariho (? – 1605) môžeme predpokladať, aký bol duchovný horizont dvora, pretože pravdepodobným prameňom a zdrojom jeho prác bola sárvárska knižná zbierka.²⁵ Františkom Nádašdym podporovaná tlačiareň a jej produkcia – ktorá s určitou obohatila aj rodinnú knižnicu – vydávala najmä teologické dišputy a diela, ktoré boli zamerané proti silnej rekatolizačnej politike reprezentovanej v tej dobe Petrom Pázmánom. Tlačiareň spravoval Johannes Manlius striedavo v Keresztúri (1599, 1601, 1603 – 1605) a Sárvári (1600, 1602).²⁶ Okrem kalendárov tlačiareň vydala aj luteránsku Agendu (1598),²⁷ resp. traktát o základných otázkach viery (1598).²⁸ Prirodzene, že tlačiareň vydala aj diela už spomínaného Istvána Magyariho (1602).²⁹ Neskôr s podporou Nádašdyovcov sa tlačiareň na prelome 16. a 17. storočia aktívne zapojila do neskorohumanistických intelektuálnych hnutí. V tlačiarňi vytlačili latinsko-maďarsko-nemecký slovník (Balázs Fabricius Szikszai, 1602)³⁰ a niekoľko prekladov súdobých luteránskych teológov, ako napr. Aegidius Hunnius (Tomáš Esterházi, István Kürti, 1602),³¹ Gottfried Rabe (János Fabricius, 1603),³² Andreas Osiander (Mihály Zvonarics, 1603).³³ No najviac tlačí bolo v tejto oficíne vydaných pri príležitosti úmrtia Františka Nádašdyho (1604)³⁴ – smútočné básne a kázne. V čase Františkovej smrti bol jeho syn Pavol Nádašdy ešte maloletý, a tak sa o záležitosti rodiny starala Alžbeta Bátoriová. Nádašdy vo svojom testamente zveril ochranu svojich detí do rúk neskoršiemu palatínovi Jurajovi Turzovi a tiež počí-

tal s pomocou a podporou manželky svojej dcéry Kataríny Juraja Drugeta. Napriek tomu sa ich poručníkom stal príbuzný Nádašdyovcov z drábskej vetvy Imre Megyeri. Nasledujúca generácia rodiny Nádašdyovcov bola príbuzensky zviazaná s Révaiovcami (manželkou Pavla Nádašdyho bola Judita Révaiová; dcéra Kataríny Nádašdyovej Alžbeta sa stala manželkou Ladislava Révaia), resp. s Mikulášom Zrínskym, ktorý si vzal za manželku sestru Pavla a Kataríny Annu Nádašdyovú. História procesu, ktorý bol vedený proti Alžbete Bátoriovej kvôli viacnásobným vraždám a ukrutnostiam, nie je dodnes v historiografickej literatúre úplne objasnená. Žiadne zmienky nie sú ani o vplyve tohto procesu na jej syna Pavla Nádašdyho.

Z knižnice v Sárvári sa z obdobia Pavla a Františka Nádašdyovcov nezachoval žiadny katalóg a jej zvelaďovanie môžeme objasniť a charakterizovať len per analogiam. Pavol Nádašdy zostal až do svojej smrti luteránom a jeho najvplyvnejšími radcami boli dvaja uznávaní kňazi dištriktu Mihály Zvonarics a István Lethenyei. Na svojom dvore poskytol útočisko exulantom – protestantom, ako napr. Wolfgangovi Mangelburgovi a Gregorovi Gerberovi.³⁵ Spomínaného kňaza Istvána Lethenyeiho podporoval Pavol Nádašdy už počas štúdií, nie je preto zvláštne, že vydané práce boli venované práve jemu.³⁶ S venovaním Pavlovi Nádašdymu a Judite Révaiovej vyšli aj štyri dišputy wittenberských študentov.³⁷ Taktiež bol mecénom jednej z najzaujímavejších postáv neskorého maďarského humanizmu, šopronského mešťanostu Krištofa Lacknera, resp. vydaní jeho prác v zahraničných tlačiarňach (Frankfurt nad Mohanom, 1617),³⁸ ako aj doma v tlačiarňi podporovanej a udržiavanej Nádašdyovcami.³⁹ Pôvodná Manliova tlačiareň pracovala aj po smrti Františka Nádašdyho (1604), a to v rokoch 1608 – 1620 v Keresztúri a potom do roku 1643 v Pápe. Tlačiarom bol Imre Farkas. Vtedy syn Pavla František Nádašdy konvertoval a táto oficína ostala bez podporovateľa.⁴⁰ Z produkcie tejto tlačiarne treba spomenúť modlitebnú knihu Pavla Nádašdy-

ho,⁴¹ niekoľko kalendárov, luteránsku Agendu, ale medzi najdôležitejšie práce patria tie, ktorými sa tlačiareň zúčastnila na teologických a politických polemikách tej doby. Partnermi polemiky boli Imre a Mihály Zvonarics za luteránov, János Pálfi Kanizsai a István Pathai z kalvínskeho tábora a zo strany katolíkov ostrihomský arcibiskup Peter Pázmán.⁴²

František Nádašdy viedol dvor v Sárvári v duchu tradícií vybudovaných od čias jeho prarodičov. Základnou myšlienkou ich kultúrnej politiky bola podpora luteránskej cirkvi a jej inštitúcií⁴³ a tiež rozvoj súdobej humanistickej literatúry.⁴⁴ Keď na synode v Csepregu roku 1643 oznámil svoje rozhodnutie konvertovať,⁴⁵ západouhorský protestanti stratili svojho posledného veľkého mecena, keďže Mikuláš Esterházi a Adam Baťán prešli pod vplyvom myšlienok Petra Pázmána na katolícku vieru už skôr.

V polovici 17. storočia, napriek polemikám medzi aristokratickými rodinami, ktoré sa priamo zúčastňovali na riadení krajiny, je badateľná snaha predstaviť Uhorsko ako súčasť takého habsburského kráľovstva, ktoré má nezávisle od Habsburgovcov vybudovanú kresťanskú cirkev, má svojich vlastných svätcov a hrdinov.

František Nádašdy presunul svoje pôsobisko na svoj dvor v Pottendorffe.⁴⁶ Aj tu na tomto svojom panstve v Lorettome v Šopronskej župe založil tlačiareň, ktorá zabezpečovala knižné potreby katolíckych obcí (v Lorettome serviti) tohto územia a sčasti tlačiareň slúžila na vydávanie jeho vlastných prác.⁴⁷ Dvor podstatne rozšíril svoje styky, začal s aktívnou podporou literárneho a umeleckého života a František Nádašdy sa tiež sám stal spisovateľom. Jeho najvýznamnejšia práca je poetické dielo s názvom *Mausoleum*, bohato ilustrované drevorezmi, ktorá predstavila uhorských kráľov, a vyšla prvýkrát v Norimbergu roku 1664,⁴⁸ potom o tri roky neskôr v Pottendorffe.⁴⁹ Podporil taktiež vydania niekoľkých tlačí v Amsterdame, Viedni a Frankfurte nad Mohanom.⁵⁰ Spomedzi nich sú najdôleži-

tejšie diela vzťahujúce sa k uhorským dejinám, napr. dodnes dobre použiteľné dielo Petra Révaia o uhorskej korune, ktoré vyšlo dvakrát v roku 1659 vo Frankfurte.⁵¹ Financoval taktiež vydanie dvoch univerzitných dišpút o kráľovi, rytierovi, sv. Ladislavovi a o Miles Marianus.⁵² Jednu napísal Miklós Falusy (1648),⁵³ druhú Ferenc Pakay (1667).⁵⁴ Františka Nádašdyho 3. septembra 1670 zatkli a obvinili zo sprisahania voči cisárovi a 30. apríla 1671 ho vo Viedni popravili.⁵⁵

Pottendorffskú knižnicu šľachtica odsúdeného na smrť a stratu majetku chceli získať viacerí. Najprv z nej povyberali tituly pre cisársku knižnicu, ale knihy sa nakoniec v roku 1678 dostali do viedenskej knižnice.⁵⁶ Iná jej časť obohatila zbierku dvorného kancelára Paula Hochera von Hochengrün, zbytok získal rehoľný dom servitov v Lorettome. Z tejto časti opätovne vybrali niekoľko zväzkov pre cisársku knižnicu a odviezli ich do Viedne.⁵⁷ Duplikátny fond starých tlačí v Österreichische Nationalbibliothek, v ktorom sa časť tejto knižnice nachádzala, bol tiež niekoľkokrát triedený a niektoré knihy lorettomských servitov sa dostali v roku 1787 do Univerzitetnej knižnice v Budapešti, veľká časť týchto dokumentov sa však počas storočí z knižnice stratila. Takýmito zásahmi sa viac ako tisíczväzková knižnica roztratila a doteraz sa z nej objavilo približne 50 kníh. Na základe archívnych prameňov môžeme len dedukovať, aký knižný materiál tvoril modernú, viacjazyčnú (latinskú, nemeckú, taliansku, francúzsku a maďarskú) zbierku. Značnú časť tvorila teologická literatúra z pera súdobých autorov. Popri historiografickej literatúre bola v knižnici prítomná aj štátovedná a politická literatúra a tiež niekoľko diel venujúcich sa literatúre a umeniu. Knihy boli na policiach usporiadané systematicky a domnievame sa, že to bola prvá taká uhorská zbierka, kde už pri jej založení bolo úmyslom vybudovať knižnicu, ktorá by neslúžila len pre čitateľské a študijné účely, ale by mala za úlohu aj uchovať vzácne literárne poklady danej doby.

Poznámky:

- ¹ NAGY, Iván. *Magyarország családai czímerekkel nemzékrendi táblákkal*. VII. kötet. Pest, 1860, s. 19 – 26. (reprint: Budapest : Kossuth Kiadó, 1987; digitálne vydanie (CD-ROM) Budapest : Arcanum Kiadó, 1999; FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország föméltósága*. Budapest : Mecenás Kiadó, 1988; FALLENBÜCHL, Zoltán. *Allami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon*. Budapest : OSZK Gondolat Kiadó, 2002, s. 207 – 208.
- ² Jeho manželkou bola Alžbeta Bátoriová.
- ³ František, Štefan, Flórián, Tomáš, Ladislav, Alžbeta a Magdaléna.
- ⁴ Jediný brat jeho otca Pavla zomrel ako malé dieťa, jeho sestra Anna bola prvou manželkou Mikuláša Zrinského a Katarína sa stala manželkou Juraja Drugeta. František mal len jednu sestru, Annu Máriu, ktorá sa stala mníškou.
- ⁵ Na začiatku 18. storočia na panstve v Livke zozbierala rodina dost významnú knižnicu. Vo Vátszentkúte založili kláštor servitov, ktorý podporovali aj knižnými darmi (1764), ale v 19. storočí sa rodinným sídlom stal Nádasdladány. Tu boli vybudované a do konca druhej svetovej vojny sústredené legendárne bohaté rodinné umelecké zbierky. Na konci vojny najprv pustošili sovietske vojská, potom maďarský komunistický štát, napokon zoštátnenie týchto zbierok zapríčinilo ich roztratenie, resp. niektoré časti zbierok torzovite obohatili zbierky verejných inštitúcií.
- ⁶ V súpise hnutelného majetku hradu Livka z roku 1533 sa už spomínajú aj knihy: *Lesestoffe in Westungarn II. Forchtenstein (Fraknó), Eisenstadt (Kismarton), Güns (Kőszeg), Rust (Ruszt)*. Hrsg. von Tibor Grüll, Katalin Keveházi, Károly Kokas, István Monok, Péter Ötvös, Harald Prickler. Szeged, 1996, s. 200 – 201. (Adattár XVI – XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 18/2. – Burgenländischen Forschungen. Sonderband XV.)
- ⁷ Bohatú bibliografiu odbornej literatúry pozri v zborníku z poslednej konferencie o Tomášovi Nádasdym, resp. v bibliografii k životu a dielu Jánoša Sylvestera – SÓPTEI, István. *Nádasdy Tamás (1498 – 1562) emlékezete. 500 éve született Magyarországon nádora*. Sárvár, 1998; PIROSKA Nagyné, Lilla. *Sylvester János bibliográfia*. Bev.: Kuntár Lajos. Sárvár – Szombathely, 1987.
- ⁸ O dvoroch Nádasdyovcov pozri SZAKÁLY, Ferenc. A sárvári „provinciális humanista kör“ és a reformáció kezdetei. In *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára*. Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest : MTA Történettudományi Intézet, 1993, s. 83 – 96; PÉTER, Katalin. Nádasdy Tamás mecénási tevékenységéről. In *Péter, Katalin: Papok és nemesek. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból*. Budapest, 1995, s. 56 – 65. (A Ráday gyűjtemény tanulmányai. 8.)
- ⁹ Súpis knižnice sa nezachoval, ale časť dokumentov o nákupe kníh áno. Pozri: *Kultúrtörténeti szemelvények a Nádasdiak 1540 – 1550-es számadásaiából*. Kiad.: Komorovics L. Bernát, M. Kállai Erzsébet. Munkatárs Belényes Mária, Gádorján Alice. Fasc. I – II. Budapest, 1959. (Történeti és néprajzi füzetek, I.); ÓZE, Sándor. *500 magyar levél a XVI. századból. Csányi Ákos levelei Nádasdy Tamáshoz. 1549 – 1562*. I – II. kötet. Budapest : Magyar Nemzeti Múzeum, 1996; MÁLYUSZ, Elemér. A Nádasdy-levéltár magyar levelei 1531–1549. In *Levéltári Közlemények*, 1923; ISTVÁNYI, Géza. *A magyar nyelvű írásbeliség kialakulása*. Budapest, 1934; PAPP, László. *Magyar nyelvű levelek és okiratok a XVI. századból*. Budapest, 1964. (Nyelvtudományi Értekezések. 44.)
- ¹⁰ *Magyarországi magánkönyvtárak I. (1533 – 1657)*. Sajtó alá rend. Varga András. Budapest – Szeged, 1986, s. 12 – 14. (Adattár XVI – XVIII. század szellemi mozgalmaink történetéhez 18/2.)
- ¹¹ MONOK, István. A 16. századi köznemesség műveltségéről. In *Söptei, István: Nádasdy Tamás (1498 – 1562) emlékezete. 500 éve született Magyarországon nádora*. Sárvár, 1998, s. 105 – 115.
- ¹² „Szerelmes Orsikám...“ *A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése*. Vál., a szöveget gond. és a jegyzeteket írta Vida Tivadar, az utószó Grynaeus Tamás munkája. Budapest : Szépirodalmi Kiadó, 1988.
- ¹³ O rozsiahlej odbornej literatúre pozri: *Dévai Bíró Mátyás ajánló bibliográfiája*. Összeáll. Bartók Ilona. Sárvár, 1989.
- ¹⁴ Okrem dodnes dobre použiteľnej monografie BALÁZS, János. *Sylvester János és kora*. Budapest, 1959 pozri aj bibliografiu Lilly Piroscopy (PIROSKA Nagyné, Lilla. *Sylvester János bibliográfia*. Bev.: Kuntár Lajos. Sárvár – Szombathely, 1987) a tiež štúdiu – BARTÓK, István. Sylvester János elrejtett kincsei. Szempontok a Grammatica Hungarolatina új kiadásához. In *Magyar Könyvszemle*, 1988, s. 325 – 335; BARTÓK, István. A Nádasdy-mecenatúra hatása az irodalmi gondolkodásra. In *Söptei, István: Nádasdy Tamás (1498 – 1562) emlékezete. 500 éve született Magyarországon nádora*. Sárvár, 1998, s. 117 – 130.
- ¹⁵ Sumár pozri: V. ECSEDY, Judit. *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473 – 1800*. Budapest : Balassi Kiadó, 1999, s. 37 – 40 a V. ECSEDY, Judit. *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei 1473 – 1600*. Budapest : Balassi Kiadó, 2004, s. 44 – 52. (Hungariae Typographica I.)
- ¹⁶ RMNy 39, 47, 49.
- ¹⁷ RMNy 49. Prvé tlačené maďarské knihy vyšli v Krakove (1532 a 1533, preklad listov sv. Pavla od Benedikta Komjatického) a vo Viedni (1536, preklad štyroch evanjélií od Gábora Pestího).
- ¹⁸ NAGY, László. *Az erős fekete bég Nádasdy Ferenc*. Budapest : Zrínyi Kiadó, 1987, s. 235 – 274. O čitateľskej obľúbenosti uhorskej vojenskovednej literatúry v analyzovanom období pozri DOMOKOS, György et. al. Eruditio militaris. In *Iskolakultúra*, 1997, č. 5, s. 40 – 47.
- ¹⁹ Len niekoľko tlačí venovaných jemu: Nicolaus Gabelmann, Padua, 1590 (RMK III. 5502), alebo listy: RMK III. 5572, 7464, 7465 (Nürnberg, 1596); RMK III. 7482 (Frankfurt am M., 1600).
- ²⁰ Praha, 1603 (RMK III. 1004).
- ²¹ NAGY, László. *Az erős fekete bég Nádasdy Ferenc*. Budapest : Zrínyi Kiadó, 1987, s. 49 – 62.
- ²² O synode pozri – Čaplovič 45; RMNy 653, resp. zahraničné vydania: RMK III. 5517, 5518.
- ²³ Pozri doslov MAKKAI, László. *Magyar, István: Az országokban való sok romlásoknak okairól*. Sajtó alá rend. Katona Tamás. Budapest : Magyar Helikon, 1979.
- ²⁴ Zvonarics Imre, Wittenberg, 1601 (RMK III. 983); Czenki Gergely, Wittenberg, 1603 (RMK III. 5677).
- ²⁵ Okrem, v predchádzajúcej poznámke spomínanej Makkaiho štúdie, pozri aj: TURÓCZI – TROSTLER, József. *Az országokban való sok romlár*

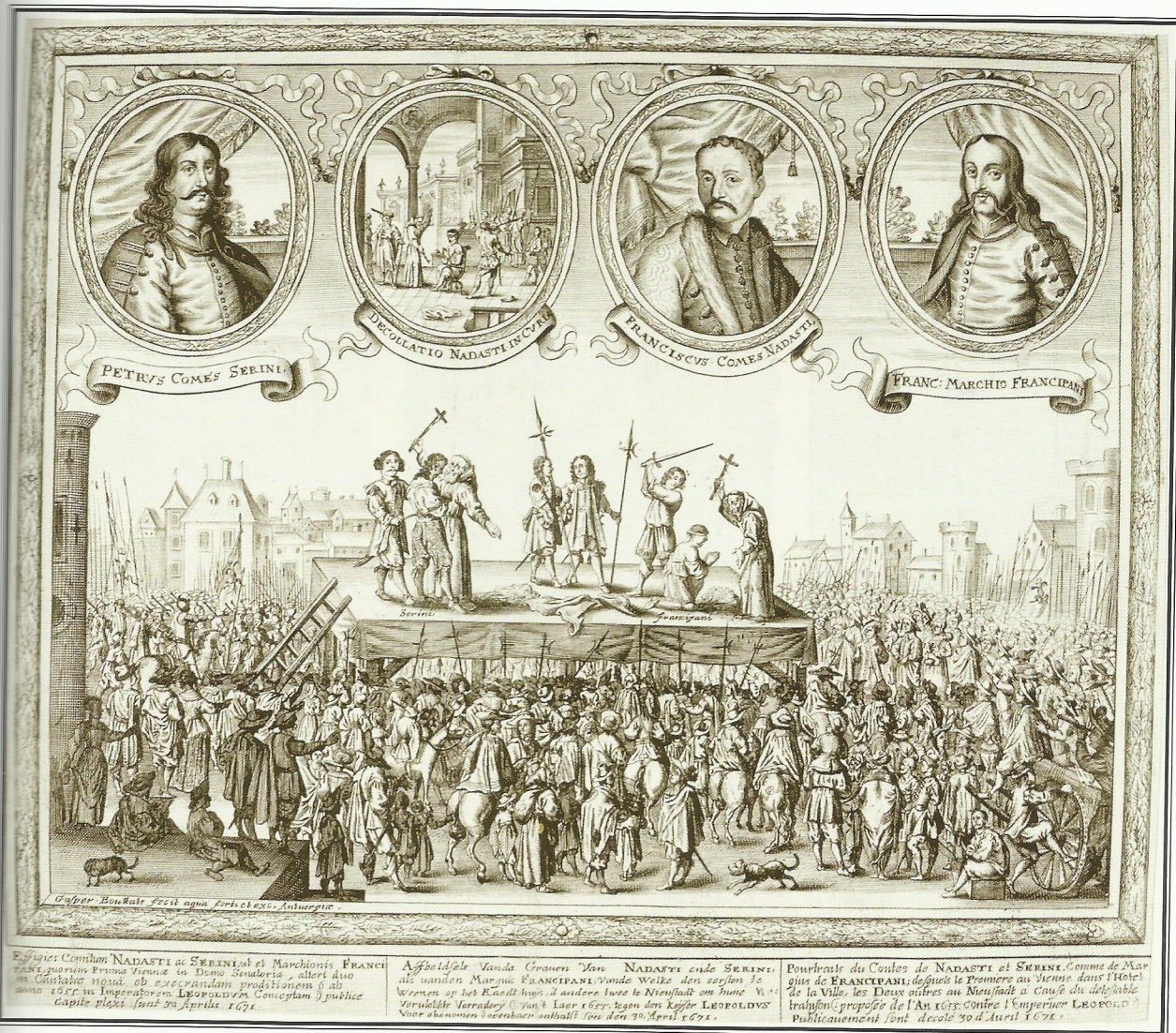

- soknak okairól. Forrástanulmány Magyar István könyvéről. In *Magyar irodalom – világirodalom*. I. kötet. Budapest, 1961, s. 150 – 166; BENCZE, Imre. *Magyar István sárvári prédikátor élete és munkái*. Budapest : Evangélikus Országos Múzeum, 1995.
- ²⁶ V. ECSEDY, Judit. *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában 1473 – 1800*. Budapest : Balassi Kiadó, 1999, s. 72 – 73; V. ECSEDY, Judit. *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei 1473 – 1600*. Budapest : Balassi Kiadó, 2004, s. 121 – 122. (Hungariae Typographica I.)
- ²⁷ RMNy 833.
- ²⁸ RMNy 834.
- ²⁹ RMNy 890, 913.
- ³⁰ RMNy 891.
- ³¹ RMNy 888.
- ³² RMNy 901.
- ³³ RMNy 902.
- ³⁴ RMNy 910 (Georg Hartlieb), 912 (Benedek Nagy), 913 (István Magyar). 614 (Joannes Ruland), 915 (zbierka smútočných básní).
- ³⁵ RMNy 1492, resp. Čaplovič 1751; 2027.
- ³⁶ RMNy 1027 A, 1028; cf. RMK III. 1611.
- ³⁷ István Lossics (1614, RMK III. 1135), István Potyondi (1614, RMK III. 1140), Miklós Galgóczi (1619, RMK III. 1265), András Horváth (1637, RMK III. 1532, 1533).
- ³⁸ RMK III. 1189.
- ³⁹ RMNy 1133.
- ⁴⁰ V. ECSEDY, Judit. *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában 1473 – 1800*. Budapest : Balassi Kiadó, 1999, s. 103 – 104.
- ⁴¹ RMNy 1494.
- ⁴² Čaplovič 287; RMNy 1059, 1061, 1072, 1091, 1324, 1380, 1560, 1602.
- ⁴³ RMNy 1637, 1991.
- ⁴⁴ Osobitne môžeme vyzdvihnúť podporu vydání diel kežmarského matematika a astronóma Dávida Fröhlicha: Čaplovič 830, 170; RMNy 1680, 1758, 1820.
- ⁴⁵ RMNy 1990.
- ⁴⁶ O úlohe pottendorfského dvora v kultúrnych dejinách pojednáva monografia Noémi Viskolczy, ktorej vydanie očakávame v blízkej budúcnosti. V tu predstavenej charakteristike sme sa opierali aj práve o tieto, ešte nepublikované výskumy: *Nádasdy Ferenc pottendorfi udvara és könyvtára*. Budapest, 2007. (A Kárpát-medence koraiújkori könyvtárai).
- ⁴⁷ V. ECSEDY, Judit. *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában 1473 – 1800*. Budapest : Balassi Kiadó, 1999, s. 137 – 138.
- ⁴⁸ RMK III. 2254.
- ⁴⁹ RMK III. 2397.
- ⁵⁰ Príležitostné tlač, vzťahujúce sa na rodinu Nádasdyovcov tu nevymenúvame.
- ⁵¹ RMK III. 2058, 6387.
- ⁵² Tradícia mariánskeho kultu v Uhorsku znovu oživa v 2. polovici 17. storočia, programom sa stáva v 18. storočí.
- ⁵³ RMK III. 1694.
- ⁵⁴ RMK III. 2384.
- ⁵⁵ O príčinách jeho obvinenia, odsúdenia a popravy boli vydané súdobé správy takmer vo všetkých európskych jazykoch.
- ⁵⁶ *Magyarországi magánkönyvtárak 2. (1588 – 1721)*. Szerk. Monok István. Szeged, 1992, s. 73 – 80, 101 – 106. (Adattár XVI. – XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13/2.)
- ⁵⁷ *Adattár XVI. – XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 13/4.* (pripravuje sa)

Preklad:
EVA AUGUSTÍNOVÁ

POPRAVA PETRA ZRÍNSKEHO, FRANTIŠKA NÁDAŠDYHO A FRANTIŠKA KRIŠTOFA FRANKOPANA

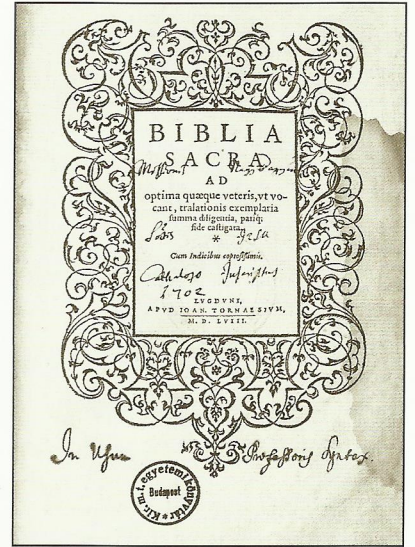

1. PORTRÉT TOMÁŠA NÁDAŠDYHO
(Neznámy maliar, 16. storočie)
Olejomalba, 226 x 131 cm – Budapešť: Magyar
Nemzeti Múzeum, č. 53.8

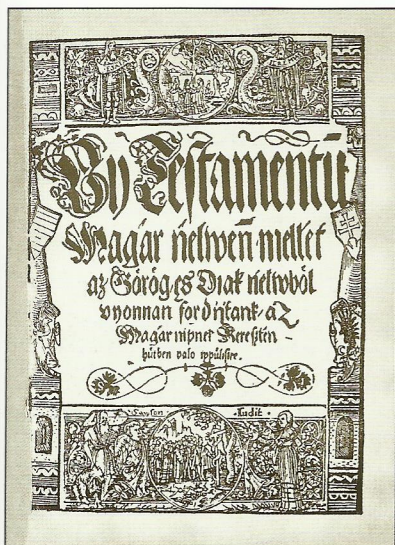

2. PORTRÉT URŠULE KANIŽAIOVEJ
(Neznámy maliar, 16. storočie)
Olejomalba, 227 x 131 cm – Budapešť: Magyar
Nemzeti Múzeum, č. 53.2

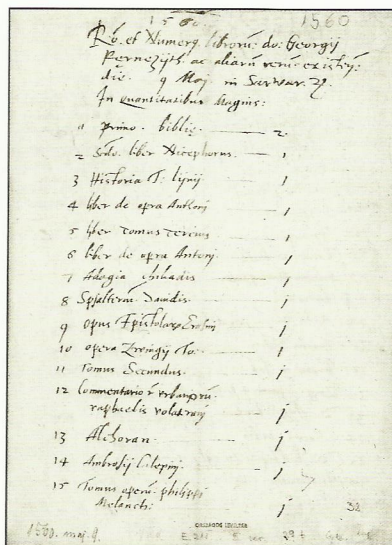

3. BIBLIA SACRA *ad optima quaeque veteris, ut vocant, translationis exemplaria summa diligentia, paucis fide castigata. Lugduni, Joannes Tornaesius, 1558. 8°* – Budapešť: Egyetemi Könyvtár M 342
Toto dielo bolo majetkom Györgya Csirkeho, ktorý ho pravdepodobne nadobudol vo Viedni alebo vo Wittenbergu, kde študoval právo a kde bol jeho pedagógom, resp. hosťom Melanchthon. V roku 1560 sa György Csirke vrátil do vlasti a knihu daroval Františkovi Nádašdymu synovi Tomáša Nádašdyho. Tento zväzok okrem dedikačného textu uchováva aj autografické zápisy viacerých wittenberských profesorov: Georg Maior, Joachim Camerarius, Paul Eber a Philipp Melanchthon.
(Pozri: RITOÓKNÉ Szalay, Ágnes. Albani Csirke György, Melanchthon magyar tanítványa. In *Diakónia*, 1980, č. 2, s. 15 – 21; KEVEHÁZI, Katalin. Melanchthon-autográfok a történeti Magyarországon. In *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből*. Szerk. Fabiny Tibor. Budapest, 1984, s. 165 – 180. II. 4.)

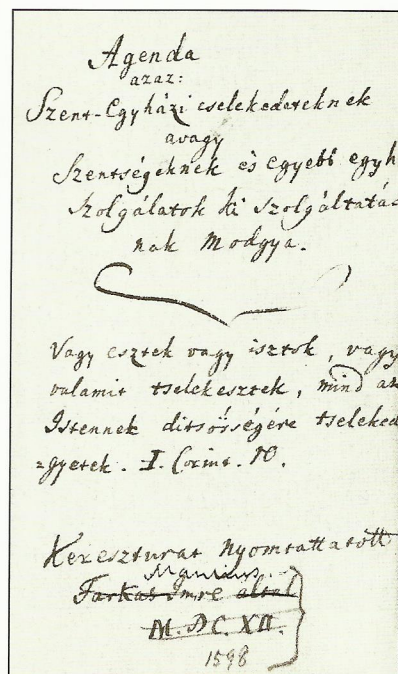

4. SYLVESTER, János (transl.): *Vy Testamentum magyar nyelvön...* (Sárvár) *Výszigetben*, Joannes Strutius, Abádi Benedek, 1541. 4° (RMNy 49) – Budapest: OSZK RMK I. 15 a faksimile Vydanie prvého úplného maďarského prekladu Nového zákona sa viaže ku knižnej kultúre dvora v Sárvári. Štýl prekladu obsahoval ešte erasmistické prvky. Toto dielo neslúžilo len na podporu reformácie, ale jeden z dôležitých Sylvesterových cieľov bolo poukázať a dokázať výraznú vyjadrovaciu schopnosť maďarského jazyka. Venovanie je adresované uhorskému kráľovi Ferdinandovi I., na poslednom liste sa nachádza zjednotený erb Tomáša Nádašdyho a Ursule Kanizaiovej.

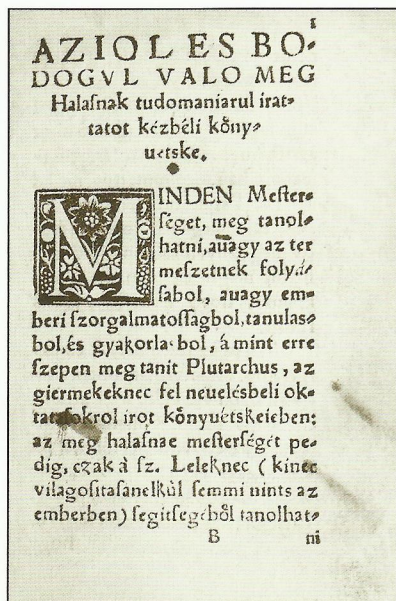
5. SÚPIS KNÍH GYÖRGYA PERESZITHA (? – 1560) – Budapest: Magyar Országos Levéltár, E 211 Lymbus III. ser. 29. t. Nr. 6. Pereszith ako správca dvora v Sárvári často vycestoval do Viedne, Grácu a možno aj do Benátok za účelom nákupu rôznych vecí (koreniny, papier, nábytok, látky atď.) pre rodinu Nádašdyovcov. Podľa súpisu jeho kníh a s ohľadom na jeho spoločenské postavenie ho môžeme označiť za vzdelaného muža. V jeho knižnici dominujú najmä humanistické a ranoreformátorské práce. Myslíme si, že tento typ literatúry je charakteristický aj pre nádašdyovský dvor.

6. AGENDA, azaz szent-egyházi cselekedeteknek avagy szentségeknék és egyéb egyházi szolgálatok kiszolgálásának módja. Keresztur, Johann Manlius, 1598. 8° (RMNy 833) – Budapest: OSZK RMK I. 433

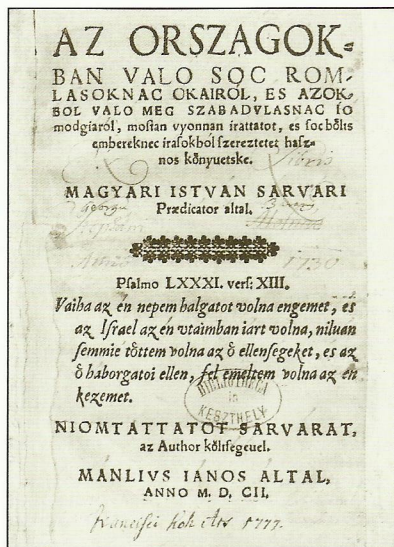
Luteránska Agenda. Toto dielo používali protestantskí kňazi žijúci na nádašdyovských majetkoch a v okolí Šopronu. Novšie vydanie tejto práce pochádza z roku 1620, takisto z dielne Nádašdyovcami podporovanej tlačiarne v Csepregu (RMNy 1221).

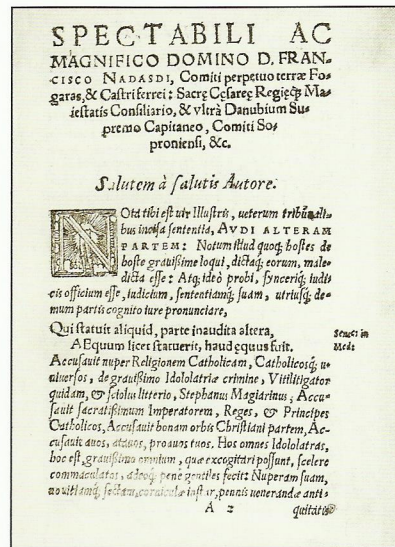
7. MAGYARI, István (transl.): *Kezbéli könyvetske az iol es bodogul valo meg halasnac mesterségeről. Mostan vyonnan Beust Ioachimnac irasabol magyarra fordittatot... Saruarat, Johannes Manlius, 1600. 8° (RMNy 869) – Budapest: OSZK RMK I. 315*

István Magyari (? – 1605) kňaz v Sárvári bol dvorným kňazom Františka Nádašdyho. Preklad tejto práce poukazuje na systematickú kultúrnu činnosť dvora a zrejme aj originál tejto tlače bol súčasťou dvornej knižnice: Joachim Beust: *Enchiridion de arte bene beatique moriendi*. Lipsiae, Johannes Beyer, 1593. Na dvore Nádašdyovcov pôsobil aj Mihály Zvonarics (1570? – 1625), ktorý v roku 1603 v Keresztúri v Manliusovej dielni vydal preklad diela Andrea Osian-dra: *Papa non papa, hoc est papae et papicolarum de praecipuis Christianae doctrinae partibus Lutherana confessio*. Tubingae, Georg Gruppenbach, 1599. (RMNy 902).

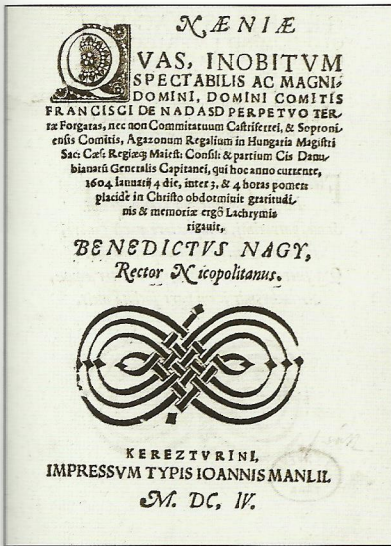
8. MAGYARI, István: *Az országokban valo soc romlasoknac okairól, es azokból valo meg szabadulasnac io modgiarol... hasznos könyvetske. Sarvarat, Johannes Manlius, 1602. 4° (RMNy 890) – Budapest: OSZK RMK I. 379*

Dielo venované Františkovi Nádašdymu je luteránským polemickým spisom, ktorý sleduje tézy wittenberskej historickej školy „Turek je Boží bič“ (Turca Dei flagellum) a odporúča nasledujúcu formu oslobodenia sa od tureckej nadvlády: ľudia musia byť ozajstnými luteránskymi veriáciami a vedúce osobnosti krajiny majú prestať žiť v hriechu a v nesvornosti. Vedúca osobnosť katolíckeho tábora Peter Pázmán odpovedal na spis nasledujúcim dielom:

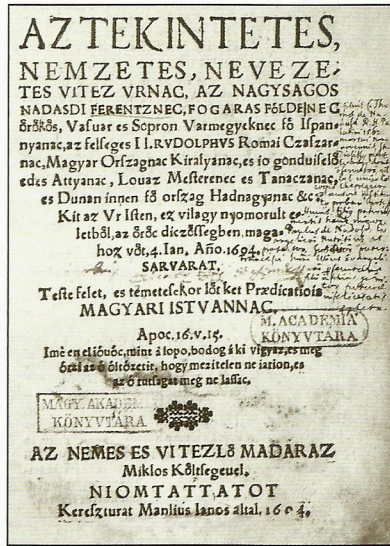

9. PÁZMÁN, Peter: *Felelet az Magyari Istvan sarvari praedicatornak az orzag romlasa okairul irt könyveure... Nagyszombatban, typis Capituli Strigoniensis, 1603. 4° (Čaplovič 1936; RMNy 905) – Budapest: OSZK RMK I. 385*

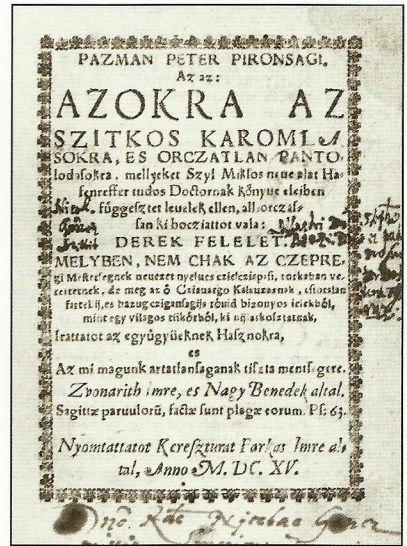

10. NAGY, Benedek: *Naeniae ... Kereszturini, Johannes Manlius, 1604. 4° (RMNy 912) – Budapest: OSZK RMK II. 321*
Smútočné vydanie pri príležitosti úmrtia „Čiernehoegu“ Františka Nádašdyho roku 1604.

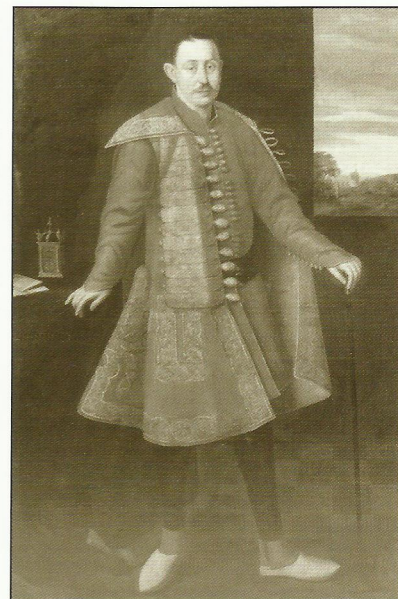
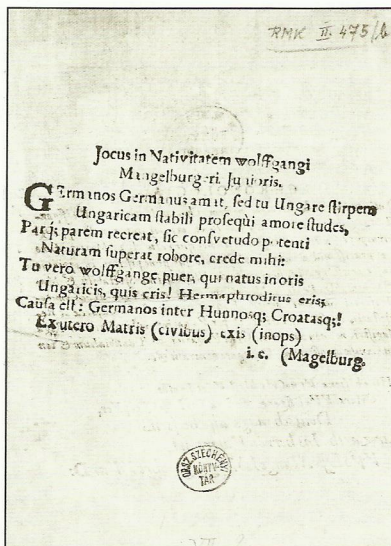
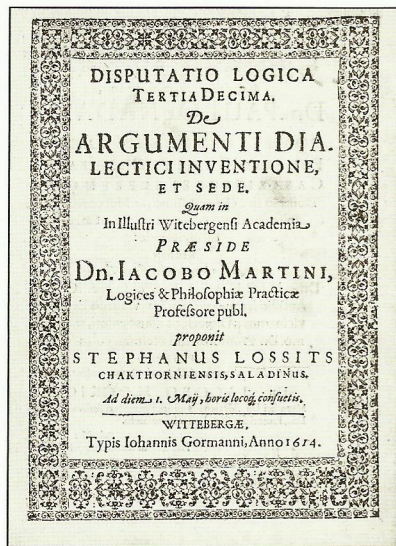

11. MAGYARI, István: *Az tekintetes... Nadasdi Ferencnek... teste felet es temetésekor lőket praedikatio... Kereszturat, Johannes Manlius, 1604. 4° (RMNy 913) – Budapest: MTA*
Je prirodzené, že pri úmrtí vojvodu (4. január 1604 Sárvár), ktorý bol v tej dobe v celej Európe veľmi známy, vyšli na jeho počesť smútočné básne z viacerých tlačiarň a vo viacerých jazykoch. Z nich Vám niekoľko predstavíme.

12. ZVONARICS, Imre; NAGY, Benedek: *Pazman Peter pirosagi, az az azokra az szitkos karomlasokra es orczatlan pantolodasokra, melyeket Szyl Miklos neve alatt Haffenreffer tudos doctornak könyve eleiben függeszlet leuelek ellene all orczassan ki boczaitott vala, derek felelet... Kereszturat, Farkas Imre, 1615. 4° (RMNy 1091) – Budapest: OSZK RMK I. 457*
Chránenci Pavla Nádašdyho, knízi István Lethenyei (1580? – 1643) a Imre Zvonarics (1575? – 1721), sa vďaka tlačiarň v Csepregu mohli zúčastňovať na vieroučných náboženských polemikách s najznámejšou katolíckou osobnosťou doby s Petrom Pázmánom. Z Pázmánových prác vyvolala prudké reakcie najmä práca Kalauz (Pozsony, 1613 – Čaplovič 287, RMNy 1059) a práce, ktoré boli namierené proti luteránským knázom pôsobiacim na nádašdyovských majetkoch, najmä dielo *Csepregi mesterség* (Bécs, 1614 – RMNy 1061). Zvonarics preložil do maďarčiny dielo Matthiasa Haffenreffera: *Loci theologici, certo methodo ac ratione in tres libros tributi*. Tubingae, Georg Gruppenbach, 1600 (Keresztur, 1614 – RMNy 1072), potom mu v roku 1615 vyšlo dielo *Pazman Peter pirosagi*.

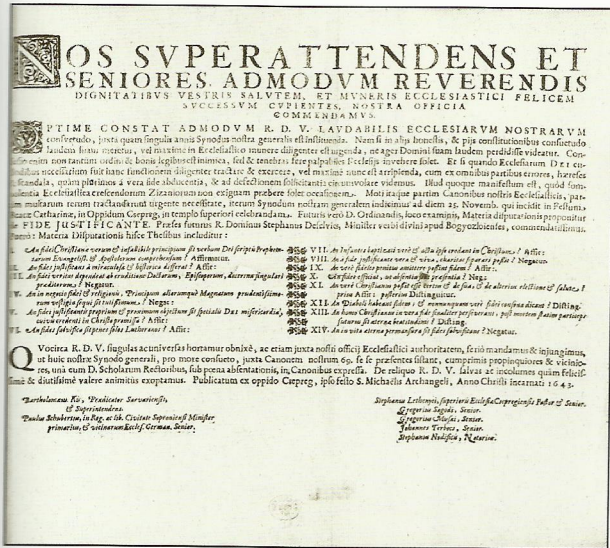
13. CSÁKTORNyai Lossics, István; JACONUS, Martin, praes.: *Disputatio logica... De argumenti dialectici inventione...* Wittenberg, Johannes Gormann, 1614. 4° (RMK III. 1135) – Budapešť: OSZK

Lossicsovými patrónmi boli Pavol Nádašdy, dvorný kňaz Míhály Zvonarics a dvorný učiteľ Jakab Mockius. Pavol Nádašdy podporoval na štúdiách v zahraničí viacero študentov, vyzerá to tak, že vedome pracoval na tom, aby zabezpečil dorast pre činnosť v cirkevnej správe a organizovaní cirkvi, a taktiež dorast kňazský a pedagogický. Poznáme niekoľko Nádašdym podporovaných študentov: István Potyondi (Wittenberg, 1614, RMK III. 1140), Miklós Galgóczi (Wittenberg, 1619, RMK III. 1265), alebo István Csáktornyai Lossics.

14. JOCUS in nativitatem Wolfgangi Mangelburgeri junioris. Csepreg, Farkas Imre, 1631–1632. 173 x 153 mm (RMNy 1492) – Budapešť: OSZK
Pavol Nádašdy, podobne ako ostatní západozadunajskí šľachtici, prijal na svoj dvor utečencov, ktorých v okolitej Európe prenasledovali kvôli viere. Takými to bola aj rodina Wolfganga Mangelburgera, ktorá získala útočisko v Sopronkeresztúri, alebo Gregor Gerber, ktorý v rokoch 1617 – 1620 žil na majetkoch Pavla Nádašdyho v Porgeline, neskôr odišiel na Slovensko (RMNy 2027).

15. PORTRÉT FRANTIŠKA NÁDAŠDYHO (Neznámy maliar, 1622)
Olejomalba, 228 x 131 cm – Budapešť: Magyar Nemzeti Múzeum, č. 53.5

16. NOS SUPERATTENDENS ET SENIORES *admodum reverendis dignitatibus vestris salutem et muneris ecclesiastici felicem successum cupiens nostra officia commendamus... synodum nostram generalem indicimus ad diem 25. Novembris... in oppidum Csepreg... 1643. Csepreg, Farkas Imre, 1643 (RMNy 1990)* – Budapest: OSZK RMK II. 618/a

Pozvánka na luteránsku synodu. Tlač je zaujímavá najmä preto, že pri príležitosti konania tejto synody František Nádašdy oznámil svoj úmysel rekatolizovať.

17. ATLAS MAIOR, sive *Cosmographia Blaviana, qua solum, salum, coelum accuratissime describuntur.* Tom. 1 - 11. Amstelodami, Labore et sumptibus Ioannis Blaeu, 1662. fol. - Budapest: OSZK Térképtár TA 360/1 - 11

Najkrajšia a určite aj najobľúbenejšia kozmografia 17. storočia uzrela svetlo sveta tlačou a nákladom Joana Blaeua v Amsterdame. Táto obrovská práca nebola výsledkom činnosti jednej osoby, ale prácou jednej veľkej rodiny – vydavateľskej a tlačiarenskej officíny, ktorá vydávala mapy a atlasy – rodiny Blaeuovcov. Vydávanie máp v officíne Blaeuovcov, tak ako aj u ostatných holandských vydavateľov, mohlo byť len sčasti výsledkom originálnej kartografickej činnosti, väčšina nimi vydaných máp sa zakladá na prevzatí predlôh z podobných diel iných vydavateľov. Jedenástväzková latinská súhrnná práca, v ktorej môžeme nájsť viac ako 1000 rôznych kartografických listov a iných rytín, mala určite predlohu v niekoľkých rôznych vydaniach atlasov. V roku 1662 vydanú latinskú verziu tejto práce venoval jej zostavovateľ Joannes Blaeu nemecko-rímskemu cisárovi a uhorskému kráľovi Leopoldovi I. Titulný list tradične zdobí signet rodiny Blaeuovcov, ktorého ústredný motív tvorí astronomický prístroj *sphaera armillaris*, ktorý poukazuje na zakladateľa officíny, Willema Janszooona Blaeua, astronóma a konštruktéra astronomických prístrojov. Mnohé z dnes známych exemplárov z tohto nádherného diela vydavateľ iluminoval vo vlastnej tlačiarenskej dielni, väzba je väčšinou zhotovená z bieloho pozláteneho pergamentu, tieto luxusné zväzky patrili medzi skvosty každej knižnice. Exemplár, ktorý sa nachádza v Országos Széchényi Könyvtár, má vlastnícku pečať z 20. storočia, ktorá poukazuje na to, že predtým, než sa dielo dostalo do verejnej zbierky, bolo pravdepodobne v knižnici rodiny Esterháziovcov v Tate. Naša tlač je nádhorne iluminovaná, listy sa počas niekoľkých storočí skoro vôbec neznečistili, je zrejme, že jej bývalí majitelia sa o ňu veľmi vzorne starali. Takýto Atlas maior sa nachádzal aj v knižnici Františka Nádašdyho.

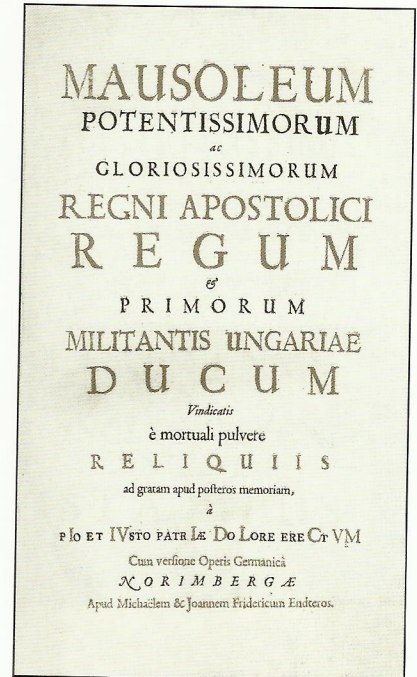

18. REGNI HUNGARIE NOVA ET EXACTISSIMA DELINEATIO. *Amstelodami, Joannes Blaeu, 1664. 49 x 47 cm* – Budapešť: OSZK Térképtár TR 7 080

Dva roky po vydaní latinského *Atlas maior* Joannes Blaeu vydal novú mapu Uhorska, ktorú venoval vtedajšiemu krajinskému sudcovi grófovi Františkovi Nádašdymu. Vo venovaní vydavateľ nazval Nádašdyho svojim mecénom a patrónom, z čoho môžeme usúdiť, že krajinský sudca bol veľaváženým klientom amsterdamskej officíny Blaeuovcov. Mapa sa svojím obsahom líši od ostatných súdobých, Uhorsko zobrazujúcich máp. Väčšina bádateľov vidí za zmenami osobnosť grófa Nádašdyho a ich domnienky posilňuje aj to, že oproti skorším mapám Uhorska najviac zmien môžeme badať v zobrazení Zadunajska, resp. západného Uhorska, teda práve tam, kde mal krajinský sudca najviac majetkov. Keď pozorne preskúmame tieto odchýlky, ktoré sú badateľné medzi mapou Uhorska vydanou blaeuovskou officínou a mapou venovanou Nádašdymu, môžeme tiež ľahko odhaliť, že prameňom týchto odlišností je práca Martina Stiera *Landkarten des Königreich Ungarn, und dennen andern angrantzenden Königreiche, Fürstenthumen, und Landschaften...*, ktorá vyšla vo Viedni v roku 1664, a ktorá oproti predchádzajúcim mapám prináša nové údaje.

Jeden zo súčasných bádateľov sa domnieva (FALLENBÜCHL, Zoltán. *A Blauen-térképpofficina atlaszkiasai és magyar vonatkozásai. In Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1978. Budapest: OSZK, 1980, s. 357 – 389*), že *Atlas maior* nachádzajúci sa v knižnici grófa Františka Nádašdyho, resp. jemu venované vydanie novej mapy Uhorska vytlačené na pergamente, sa dostalo do vlastníctva rodiny Esterháziocov. Knieža Pavol Esterházi bol okrem iného aj švagrom krajinského sudcu grófa Františka Nádašdyho, a tiež tým, ktorý získal jeho skonfiškovaný majetok, a to hrady a pozemky spolu so všetkými hnutelnosťami. Náš predpoklad potvrdzuje aj tá skutočnosť, že táto na pergamente vytlačená nová mapa Uhorska sa dnes nachádza v Magyar Országos Levéltár medzi archívnym materiálom rodiny Esterháziocov. Náš predpoklad posilňuje aj to, že 11- zväzkový *Atlas maior* bol tiež kedysi majetkom rodiny Esterháziocov (vetva z Taty).

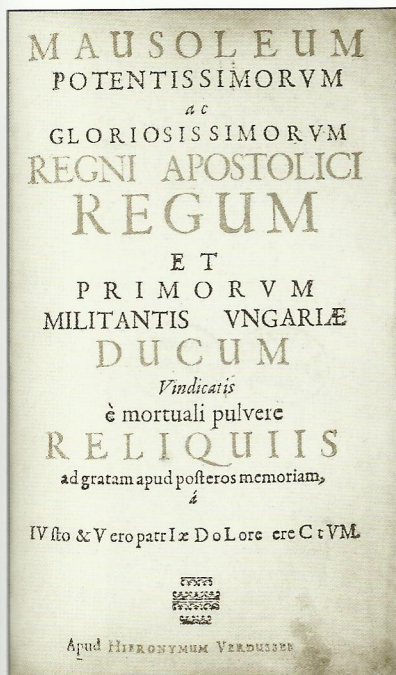

19. MAUSOLEUM... *Regni Apostolici Regum et... Ungariae Ducum... Norimbergae, Michael et Joannes Fridericus Endtner, 1664. 2° (RMK III. 2254)* – Budapešť: OSZK

František Nádašdy, venovanie; Nicolaus Avancini, latinské básne; Sigmund van Birken, nemecké básne.

Nádašdy venoval toto dielo uhorským stavom. Na pozadí prezentácie bývalých kráľov a vojvodcov zámerom diela je propagovanie myšlienky samostatného uhorského kráľovstva. Dielo obsahuje latinskú a nemeckú básne samostatne na každého vojvodu a kráľa.

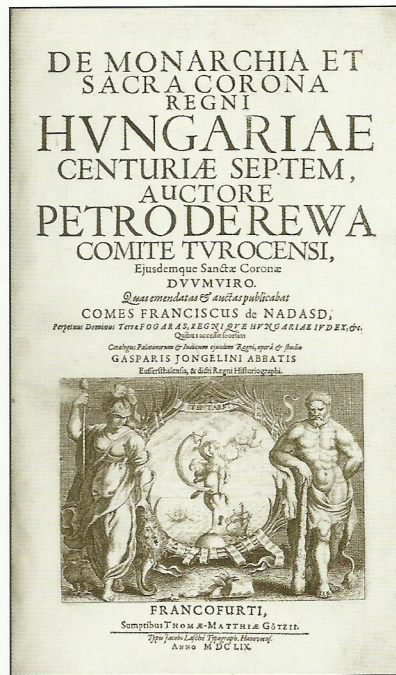

20. MAUSOLEUM... *Regni Apostolici Regum et... Ungariae Ducum... Pottendorff; Hieronymus Verdussen, 1667. 8° (RMK III. 2397)* – Budapešť: OSZK

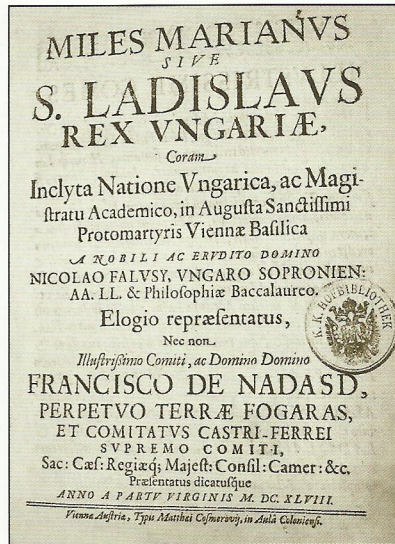
František Nádašdy, venovanie; Nicolaus Avancini, latinské básne; Sigmund van Birken, nemecké básne.

František Nádašdy vydal opäť (prvýkrát vyšla v roku 1664 v Norimbergu) textovú časť Mausolea (RMK III. 2254) v tlačiarňi založenej na svojom dvore.

Koncepcia, podľa ktorej bolo Uhorsko od Habsburgovcov nezávislé, samostatné, kresťanské kráľovstvo, našla vyjadrenie v rôznych formách. Peter Révai napísal monografiu o Svätej korune, Melchior Inhoffér zas dielo o cirkevných dejinách Uhorska, v ktorom oživil predstavu „Uhorsko – mariánske kráľovstvo“, viacerí napísali dizertácie o uhorskom svätom rytierovi, sv. Ladislavovi. Tieto vydania podporoval František Nádašdy. Neskôr si tieto myšlienky osvojil aj Pavol Esterházi.

21. RÉVAI, Peter: *De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae centuria septem... ejusdemque Sanctae Coronae dvumviro, quas emendatas et auctas publicabat Comes Franciscus de Nadasd... Quibus accessit seorsim Catalogus Palatinorum et Iudicum ejusdem Regni, opera et studio Gasparis Jongelini... Francofurti, Jacobus Lasché, 1659. 4° (RMK III. 2058)* – Budapešť: OSZK
Vydanie knihy podporil František Nádašdy. Vo Frankfurte v tom istom roku vyšlo ďalšie vydanie tejto práce (RMK III. 6387).

22. FALUSY, Miklós: *Miles Marianus, sive S. Ladislaus Rex Ungariae... Viennae Austriae, Matthaeus Cosmerovius, 1648. 4° (RMK III. 1694)* – Viedeň: ÖNB
Šopronský študent Miklós Falusy napísal v roku 1648 dišputu s cieľom získať bakalársky titul. Svoje tézy venoval Františkovi Nádašdymu.

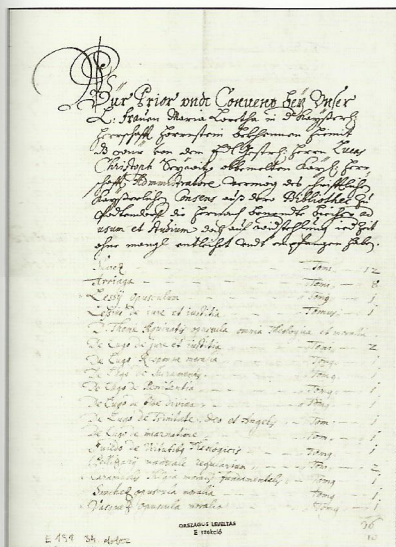
23. POPRAVA FRANTIŠKA NÁDAŠDYHO, 1671

Medirytina, C. Meysens, 170 x 275 mm – Budapešť: OSZK

Vera et deducta descriptio criminalium processuum et secuti supplicii in tres reos comites Franciscum de Nadasd, Petrum a Zrin et Franciscum Christophorum Frangepani. Viennae Austriae, Matthaeus Cosmerovius, 1671. 2° (RMK III. 2550)

O porave Františka Nádasdyho, Petra Zrínskeho a Krištofa Frankopana vyšlo v roku 1671 a 1672 viacero tlačí. Z väčšej časti to boli vydania cisárskej propagandy, ktoré mali potvrdiť oprávnenosť odsúdenia a popravy.

24. JEDNU ČASŤ SKONFIŠKOVANEJ KNÍŽNICE FRANTIŠKA NÁDAŠDYHO ODVIEZLI DO LORETTOMU V RO-KOCH 1672 – 1673 – Budapešť: Magyar Országos Levéltár, E 150 Acta Ecclesiastica, Irregestata, 20 t. Nr. 2–3. Fasc. M. Súpis kníh zachytáva len torzo knižnice Nádašdyovcov, pretože jedna časť sa dostala bezprostredne do cisárskej knižnice vo Viedni, druhá časť sa stala majetkom iných rodín.

General Cartel. in Magyar. Ors.
And. Bar. Vid. No. 2

TARIFFA,
Über das Fein Silber/
Darin gar bald
Zusehen / wieviel Fein in jedem
Stück Silber sich befinde / das Stück
wege gleich sovill als es nützer wölle / vnd auff
was halt Feins / auch gleich die
Wart besetze.

Durch
Johann Hainzelmann den ältern /
Burgern / Schül- vnd Rechenmeister in
Augsburg Calculiert.
Vnd inn Verlegung /
Jeremiae Peffenhauers / auch Bur-
ger zu Augsburg / Betcher von der Röm.
Kam. v. gnädigste Bewilligung vnd Privilegi-
um erhalten auß zehen Jar / diß / noch andere sei-
ne Wert nit nachzutreiben / bey großer Krafft /
Nach Inhalt Dißes Kay: May: ver-
fertigte vnd gesetzte Scherben.

Gedruckt zu Augsburg / bey Johann Ulrich
Schöningk / Im Jar 1 6 2 2.

25. TARIFFA, über das Fein-Silber... durch Johann Haintzelmann... calculiert... Augsburg, Johann Ulrich Schönigk, 1622 – Budapešť: Egyetemti Könyvtár Bar. Ec 20 Zväzok je zaujímavý aj z hľadiska obsahu, pretože v iných súdobých knižniciach sa nestretá- vame s príručkou, ktorá by sa venovala oceňovaniu striebra. Zvláštnosťou je, že najstarší exlibris Nádašdyovcov sa nachádza práve v tejto tlači. Za tento objav môžeme poďakovať Gáborovi Farkasovi!

26. EX LIBRIS FRANCISCI DE NADASD, 1646 – Budapešť: OSZK 502 040 V roku 1646 Františkom Nádašdym zostavený exlibris sa zachoval nalepený v neskoršie vydanéj tlači – Bel, Matej: Apparatus ad historiam Hungariae... Posonii, Joannes Paulus Royer, 1735. Je možné, že vo vlastníctve rodiny zachované exlibrisové rytiny používali ako vlastnícke znač- ky aj neskoršie generácie rodiny, ako to bolo dobrým zvykom. Objav Noémi Viskolcz.

Preklad:
EVA AUGUSTÍNOVÁ